

Dar kartą apie Vilniaus Šnipiškių žydų kapines

Vilniaus Šnipiškių senųjų žydų kapinių ir palaidotų jose palaikų naikinimas prasideda nuo 1830 m. sukilimo prieš Rusijos imperiją. Šis sukilimas, Lenkijoje vadinamas Lapkričio sukilimu, ir kilo iš valios pasipriešinti imperinės Rusijos ketinimui pasiūsti Lenkijos, anuo metu imperijos autonomijos, kariuomenę įsiveržti į Belgiją ir Prancūziją bei siekių atkurti šalies nepriklausomybę. Rusijos imperijos valdžia, matydama, kad nepriklausomybės sukilimas persimeta į Vilnių, 1831 m. nusavino didelę Šnipiškių žydų kapinių dalį prie Neries kranto ir įkūrė čia tvirtovę – artilerijos fortą, kad laikytų įrėmusi patrankų vamzdžius į laisvę mylintį miestą. Įrengus kapinėse fortą, nepaliestų kapaviečių išliko daugiau nei trys ketvirtadaliai. Šios legendomis apipintos kapinės – tai žydų litvakų panteonas, civilizacijos paminklas, kurio naikinimas prasidėjo nuo Rusijos imperinės valdžios įsitvirtinimo laikant Vilniaus gyventojus nuolatinėje baimėje.

XX amžiaus 7-ajame dešimtmetyje Vilniuje planuota statyti koncertų ir

sporto rūmus. Įprastai tokie masinių renginių objektai statomi šalia plataus kelio kur nors miesto pakraštyje. Vilniuje vieta buvo pasirinkta Šnipiškių senosiose kapinėse, miesto centre. Kaip ir 1831 m., pasirinkimą, kur statyti koncertų ir sporto rūmus, lėmė ne urbanistiniai, o politiniai motyvai. Septintojo dešimtmečio viduryje Lietuvos žydų pastangos dėl teisės išvykti gyventi svetur tapo politinio priešinimosi okupaciniam sovietinės

Rusijos režimui Lietuvoje išraiška. Imperijos atsakymas „savo“ žydams už meilės sovietinei imperijai stygių buvo statybos senosiose Šnipiškių kapinėse ir legendomis apipinto žydų litvakų panteono galutinis sunaikinimas. Tuo pačiu tai buvo ir labai aiškus valdžios ženklas, perspėjimas šalies piliečiams nežydam pamiršti bet kokias sąvones apie asmens laisves ir teises, įspėjimas pamiršti savo šalies istoriją ir paveldą.

Vilniaus 650 metų jubiliejui skirtas grafikos kūrinys, apie 1973 m.

Rūmų statyba prasidėjo 1965 m. ir truko ilgiau nei šešerius metus. Joje dalyvavo daug žmonių ir institucijų. Bet ano meto publikacijose apie rūmų statybą nerasime net užuominos apie sunkiąją statybine technika iškastus žmonių palaikus, tarsi tai būtų visiškai nereikšmingas dalykas. Įtraukiant į palaikų naikinimo darbą daugiau vietos žmonių, buvo stiprinamos antižydiškos nuostatos ir abejingumas civilizacijai. Žydų litvakų panteono sunaikinimas Lietuvoje lieka nei aptartas, nei įvertintas.

Žvelgiant nuo Gedimino pilies kalno į šiaurę, miesto panoramoje dominuoja koncertų ir sporto rūmai. 1965 m. Maskva skyrė lėšų, kad Vilniuje atsirastų naujas miesto simbolis, alternatyva Gedimino kalno bokštui, kad naujasis simbolis būtų ryškesnis už Katedrą ir Aušros vartus, dydžiu pranoktų baroko bažnyčias. Tiesa, ant rūmų fasadų nepamatysime Stalino periodo dekoru ir ženklų. Septintajame dešimtmetyje totalitarizmas ir ekspansija išreiškiami abstrakčiomis formomis. Rūmų fasado linijos išlenktos taip, kad primintų laivą, bangą, kuri kyla prieš Gedimino kalną.

1831 m. fortas ir 1965 m. rūmai siunčia Vilniui ir pasauliui tą pačią

Rusijos imperijos nuolatinės ekspansijos žinią. Didžiulis koncertų ir sporto rūmų pastatas pastatytas taip, kad galima būtų jį matyti iš svarbiausios miesto vietos – Gedimino prospekto pradžios priešais Katedrą. Vilniaus koncertų ir sporto rūmai – tai Rusijos imperijos sovietinio periodo, sovietinės Lietuvos katedra.

Statinių kaip Vilniaus koncertų ir sporto rūmai sovietinėje Rusijos imperijoje pastatyta daug, kiekviename didesniame mieste, nuo Frunzės iki Rygos, nuo Čeboksarų iki Vilniaus. Šie statiniai skiriasi pavidalu, konstrukcija, pavadinimu, bet jų koncepcija ir funkcija visur ta pati – stiprinti imperijos galią plėstis.

Įrašyti šį agresyvios imperijos monumentą į Lietuvos kultūros paveldo sąrašą buvo klaida, žmogiškumo aberacija, kurios priežastis turime atskleisti savyje. Užuot pasiuntę šį imperijos mums paliktą laivą ten, kur jį pasiuntė ukrainiečių kovotojai, rūpinamės jį brangiai restauruoti. Kokių dar nelaimių mums reikia, kad suprastume, jog darydami bloga „savo“ žydam darome bloga visų pirma sau, Lietuvai?

JULIUS NORWILLA